

ساختار فشل آموزشی کشور

اسماعیل گرامی مقدم

با نزدیک شدن به موعد رسمی بازگشایی مدارس و درگیر شدن خانواده‌ها به این امر، شاید بد نباشد نگاهی به تجربیاتی که کشور در حوزه مدارس غیر انتفاعی دست پیدا کرده، نگاهی انداخته شود. ما در جهانی زندگی می‌کنیم که دائم با تعارضات، تضادها، تنوع و کثرت مواجه هستیم. اساساً یکی از ویژگی‌های جهان امروز تنوع در همه شؤون هستی است. این تنوع است که تکامل و پیشرفت بشر را شکل داده و انسان را به پیش رانده است. از نئاندرتال‌ها تا انسان هوشمند و از دوره پاره‌سنگی و گذر از غارنشینی هنگامه آهن تا عصر انفجار اطلاعات و... این تنوع استعدادهای بشری بوده که انسان را به پیش رانده است. وقتی یک چنین گزاره‌هایی در تاریخ تکامل بشری وجود دارد، باید دید کدام آموزش توانسته این استعدادها را متبلور سازد؟ استعدادها به خودی خود موجب رشد نشده‌اند، بلکه انسان‌ها در دل مراودات ارتباطی و مناسبات خلاقانه است که توانسته‌اند رشد کنند. این خلاقیت در دوره کودکی و نوجوانی شکل می‌گیرد. باید دید آیا مدارس غیر انتفاعی در سطح جهان به اندازه ایران است؟ اگر قانونگذار به جای آموزش همگانی مجانی، مدارس پولی را پایه‌گذاری کرده آیا دستاورد مناسبی نصیب کشور شده است؟ جداسازی دانش‌آموزان در مدارس گوناگون در قالب رشته‌ها و حوزه‌های گوناگون چه بازخورد و دستاوردی داشته است؟ دستچین کردن نخبگان و استعدادهای ریاضی، فیزیک، شیمی و... چه کمکی به رشد خلاقیت نسل‌های ایرانی کرده است؟ بسیاری از پیشرفت‌ها در حوزه‌های گوناگون حاکی از آن دست که جداسازی استعدادها نه تنها کمکی به رشد کودک نمی‌کند، بلکه باعث رکود فکری بیشتر می‌شود. تجربیات جهانی گویای آن است که قرار دادن استعدادها در کنار هم باعث رشد آنها می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد مدارس دهه‌های ۴۰ و ۵۰ و ۶۰ ایران، انسان‌هایی را در حوزه‌های سیاسی، پزشکی، علمی و... تربیت شده آن در همین مدارس عمومی بوده‌اند. هم‌نسلان من به یاد دارند که ما در مدارس تربیت شدیم که افراد از طبقات مختلف در آن حضور داشته‌اند. مدارس که در آن فرزندان رئیس بیمارستان شهر، بزرگ‌ترین تاجر شهر، روسای ادارات در کنار فرزندان کشاورزان، معلمان، بانکداران و... حضور داشتند و نتیجه این حضور

هماهنگی منتج به این شده است که افرادی چند بعدی تربیت شده که مشارکت جمعی و هماهنگی را از آغاز آموخته‌اند. از دل این کلاس‌ها هم ورزشکار و پزشک و مدیر خارج شده و هم کاسب و دانشمند و معلم. در واقع استعدادهاي مختلف باید از هم بهره گیرند. کنش‌ها و واکنش‌هایی که جهان طبیعت ایجاد می‌کند در بطن ارتباط است که منتقل می‌شود. این مدارس عمومی، انسان‌هایی چند بعدی تربیت می‌کردند که از ابعاد گوناگون شخصیت انسانی بهره‌مند بودند. این دانش‌آموزان در کنار آموزش، خلاقیت را نیز درک می‌کردند و آن را در جامعه نیز ساری می‌ساختند. باید دید چرا در کشورهای توسعه‌یافته اسکاندیناوی، بیش از ۸۰ درصد دانش‌آموزان پس از ۱۵ سالگی در مدارس مهارت‌های فنی ثبت نام می‌کنند و کمتر از ۲۰ درصد آنها در مدارس علوم پزشکی و مهندسی ثبت‌نام می‌کنند؟ معتقدم مبتنی بر این شکل از رشد است که مساله شغل در جهان توسعه یافته امری حل شده است، چرا که از قبل نسل‌ها را مجهز به داشته‌های فنی و مهارت می‌کنند. اما در ایران از ۱ میلیون شرکت کننده، بیش از ۶۰۰ هزار نفر، رشته پزشکی را انتخاب می‌کنند. این گرایش گویای فشل بودن و یک بعدی ساختار آموزشی کشور است. انسان ایرانی تصور می‌کند که پیشرفت در گروی شغل پزشکی یا برخی رشته‌های مهندسی خاص است. بسیاری از رشته‌های مهم فنی یا به محاق برده شده یا ظرفیت‌های آن در اختیار دیگران قرار گرفته است. بسیار مهم است که وقتی به دست خودمان آموزش و پرورش را طبقا‌تی کردیم، خلاقیت را از میان بردیم و انسان‌هایی یک بعدی تحویل جامعه دادیم. با یک چنین ساختاری چگونه می‌توان امیدوار بود که انسان‌هایی خلاق و چند بعدی تربیت یابند. کسانی که در زمره دهک‌های ۸ تا ۱۰ جامعه هستند، حاضر نیستند فرزندان خود را در مدارس دولتی ثبت نام کنند. وقتی اقشار بالای جامعه یک چنین تصمیمی بگیرند، بدون تردید کیفیت مدارس دولتی کاهش پیدا می‌کند و عدالت آموزشی از میان می‌رود. مسوولان حاکمیتی، مجلس و دولت باید توجه کنند که چرا شکل آموزش و پرورش ایران با دنیا متفاوت است. مدارس دولتی در همه جای دنیا بالاترین کیفیت را دارد اما در ایران این مدارس کیفیت پایینی دارند. این جداسازی که من اسم آن را نخبه‌کشی و اتلاف استعدادها می‌گذارم حتی از نظر حقوق بشر هم ابهامات فراوانی ایجاد می‌شود.

بررسی ساختارهای آموزشی شرق و غرب عالم نشان می‌دهد مدارس غیر انتفاعی یا بسیار اندک و یا اینکه در اختیار برخی شهروندان خارجی است. اما در ایران این مدارس افزایش فراوانی دارند که عدالت آموزشی را نیز از میان برده است. به نظرم این روند باید مورد بررسی دقیق قرار بگیرد تا ارتقای سطح آموزشی در کشور محقق شود.

منبع: روزنامه اعتماد 3 شهریور 1401 خورشیدی